

κόκ. Ἐπαθεν ἐκ τινος πληγῆς εἰς τοὺς πόδας, δὲν ἠθέλησε δὲ νὰ ἀναμείνῃ τοὺς φορεῖς, ἀλλ' ἐπέβη ἀκατίου καὶ διέταξε τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ νὰ κωπηλατῶσι ταχύτερον τοῦ συνήθους· ὡς ἐκ τούτου παρεσύρθη ὑπὸ τῶν καταδούπων Μασσασά καὶ κατεποντίσθη. Μάτην οἱ σύντροφοι αὐτοῦ προσεπάθησαν νὰ σώσωσιν αὐτόν. Εἷς τούτων, ὁ ναύκληρος τοῦ ἀκατίου, ἦν ἄριστος καλυμβητής, ἀπτόητος στρατιώτης καὶ καλὸς ναύτης, καὶ πράγματι εἰς τῶν καλλίστων συντρόφων οὓς ἔσχον ποτέ, μεγάλην δ' ἐκέκτητο ἐπιρροήν ἐπὶ τοῦ πληρώματος.

Μετὰ ταῦτα διήλθομεν πεντεκαίδεκα ἄλλα καταδούπα καὶ τέλος ἀφικόμεθα εἰς τὸ μέρος ὅπου ὁ πλοίαρχος Τούκεῦ εἶχε σταθῇ καὶ ἐπέστρεψεν ὀπίσω. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἐξηκριθώσαμεν ὅτι ὁ Κόγγος ἦν γνωστὸς ἀπὸ τῶν πηγῶν μέχρι τῶν ἐκβολῶν αὐτοῦ.

Τὴν 8 αὐγούστου τοῦ λήγοντος ἔτους ἀφικόμεθα εἰς Βύραν, ὅπου ἀπηντήσαμεν λευκὸν πληθυσμόν. Ἐκεῖ εὗρομεν ἀτμόπλοον ἀνήκον εἰς τὴν γραμμὴν τῆς Αἰθερπουλ, ὅπερ ὑπεδείχτο ἡμῶς φιλοφρονέστατα καὶ μετεβίβασε τὴν συνοδίαν μου κατ' εὐθείαν εἰς Καχένδαν, ὅπου ἐμείναμεν μίαν περίπου ἑβδομαδα. Ἐκεῖθεν πολεμικὸν πλοῖον ἤγαγεν ἡμῶς εἰς Ἅγιον Παῦλον τῆς Λοκνδάς, ὅπου περιεμείναμεν τὰς ἐξ Ἀγγλίας εἰδήσεις. Ὁ πορτογάλος διοικητὴς ἐπεριποιήθη ἡμῶς κάλλιστα, ἡ δὲ εἰς τὸ μέρος τοῦτο διαμονὴ ἡμῶν ὑπῆρξε συνέχεια ἑορτῶν.

Εἶτα ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσίν μου ὅπως μετενέγκῃ ἡμῶς εἰς τὸ Εὐέλπι· ἀκρωτήριον. Γινώσκων ὅτι οἱ ἄνθρωποί μου δὲν θὰ ἠδύναντο ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὸ διὰ ξηρῆς ταξείδιον καὶ μὴ δυνάμενος νὰ ἐγκαταλείψω αὐτοὺς, ἐδέχθην τὴν προσφορὰν τοῦ πλοίου, ἐφ' οὗ περιεποιήθησαν ἡμῶς κάλλιστα καὶ ἐπραξάν, ὅτι δυνατόν πρὸς εὐχαρίστησιν ἡμῶν.

Δὲν ἀπερῶσισα εἰσέτι ποίαν νὰ τραπῶ ὁδὸν ὅπως μεταβῶ μετὰ τῶν ἀνθρώπων μου εἰς Ζανζιβάρ, καθότι τοῦτο πολὺ ἐξήρτηται ἐκ τῶν ἀπὸ τοῦ Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου ἐκπλεόντων ἀτμοπλοίων.

Ἐν τῷ ποταμῷ Κόγγῳ ἐπνίγη ὁ νεαρὸς καὶ πιστὸς σύντροφός μου Καλουλὸς, τινὲς δὲ τῶν ἀνθρώπων μου ἡχμαλωτεύθησαν ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν. Ἀλλὰ διεπραγματεύθην ἀκολούθως τὴν ἀπελευθέρωσίν των. Παλλὰς τῶν φυλῶν, ἃς ἀπηντήσαμεν, οὐδέποτε πρότερον

εἶχον ἰδεῖ ξένους, ἐφαίνοντο δὲ περὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζουσαι ἢ περὶ πολέμου. Τὰ ἐμπορεύματά μου ἐπῆρκεσάν μοι ἄχρι τελευταίας στιγμῆς πρὸς ἀνταλλαγὰς, ἠδυνήθην δὲ καὶ νὰ δώσω τινὰ εἰς τὴν πορτογαλικὴν γεωγραφικὴν ἐκδρομὴν, ἣν συνήντησα ἐπὶ τοῦ Γόγγου. Ἡ πορτογαλικὴ κυβέρνησις, ὁμολογητέον, περιεποιήθη ἡμῶς κάλλιστα. Ἐπλήρωσεν ἅπαντα τὰ ἐξοδα τῆς ἐν Ἀγίῳ Παύλῳ τοῦ Λουάνδα διαμονῆς ἡμῶν, καὶ ἔδωκεν 100 λίρας στερλίνας πρὸς διανομὴν εἰς τὴν συνοδίαν μου.

Εἴκοσιν ἕως 25 ἡμερῶν ζωοτροφίας δέον νὰ φέρῃ τις ἕως οὗ ὑπερβῇ τοὺς καταρράκτας, τότε δὲ ἔχει πρὸ αὐτοῦ τὴν κεντρικὴν Ἀφρικὴν, ἣν περιπλέει ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ ποταμοῦ Κόγγου καὶ τῶν συμβαλλόντων αὐτῷ.

Οὐδὲν ἦτο τοσοῦτον ἐναντίον τῶν σχεδίων μου ὅσον αἱ κατὰ τῶν ἰθαγενῶν προσβολαί· ἀπ' ἐναντίας ἐπεθύμουν νὰ καταπραύνω αὐτοὺς καὶ προσκλήσωμαι τὴν φιλίαν αὐτῶν· ἀλλ' εἰς πολλάς ἐξ αὐτῶν τὸ τοιοῦτον καθίστατο ἀδύνατον, καὶ ἠναγκάσθημεν νὰ πολεμήσωμεν πρὸς διάνοξιν ὁδοῦ.

Ἐδέησε νὰ παλαίσω πρὸς τρεῖς ἄλλας μεγάλας δυσχερείας. Ἡ πρώτη ἦν αἱ ἄγριαι ἐκείναι ὀρδαί, αἵτινες διηνεκῶς καθ' ἡμῶν προήλαυνον ἐντὸς τεραστίων σχεδίων καὶ λόγχαις καὶ τόξοις ἡμῶς προσέβαλλον ἅμα τυχούσης εὐκαιρίας. Κατὰ δεύτερον λόγον ἤρχετο ὁ λιμός, κατὰ δὲ τρίτον αἱ ἀσθένειαι, ἐκτὸς δὲ τούτων τὸ τεράστιον ἔργον τῆς διαβάσεως τῶν καταρράκτων. Ὅσον δὲ διὰ τὸν τόπον αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν γόνιμός ἐστιν εἰς παντοειδῆ προϊόντα, ὁ δὲ ποταμὸς ἔχει ἀδιάλειπτον ροὴν 1400 μιλίων, καὶ διαβρέχει ἐπιφάνειαν 860,000 περίπου τετραγωνικῶν μιλίων.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

ΚΑΡΔΙΝΑΛΙΟΥ ΠΙΤΡΑ

ΑΝΑΛΕΚΤΑ (*).

Ἡ περὶ τῆς πολυμαθείας τῶν Βενεδικτίνων μοναχῶν ἀρχαία φήμη φαίνεται ἀναβιώσασα διὰ τῶν ἐν ἔτει 1852 καὶ 1858 δημοσιεύσεων τεσσάρων

(*) *Analecta Sacra Spicilegio Solesmensi parata. Edidit Ioannes Baptista Pitra, T. T. S. Callisti Bibliothecarius S. R. E. Tεύχ. 1 εἰς 4ον, Parisiis. Τύποις Iouby et Roger 1876.*

ὠραίων τευχῶν, ἅτινα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Spicilegium Solesmense* ἐξέδωκεν ὁ σοφὸς Dom Pitra, μοναχὸς τῆς ἐν Σολέσμῳ μονῆς, ἥτις καίτοι μὲν ἐπὶ τῆς μέσης τοῦ Ἀγγέλου καὶ Μάνσου χώρας παρὰ τὴν Sahle τὴν ἐπὶ Σάρθῳ, ἀνωκοδομήθη δὲ ὑπὸ τοῦ λίαν γνωστοῦ λειτουργιολόγου Dom-Guéranger. Ἡ συλλογὴ αὕτη, γνωστὴ γενομένη καὶ ἄρ' ἐαυτῆς καὶ ἀπὸ τῆς ἣν ἐποιήσατο μνείας περὶ αὐτῆς ὁ πολυμαθὴς ἀρχιεπίσκοπος Λίγκολνος τοῖς πλείστοις, ὅσοι περὶ τὰς ἐκκλησιαστικὰς θεολογικὰς σπουδὰς ἀσχολοῦνται, περιέχει ἀξιολογώτατην ἅμα καὶ περιεργωτάτην ἐκλογὴν ἀνεκδότων τέως ἀποσπασμάτων τῆς πατρολογικῆς καὶ μεσαιωνικῆς φιλολογίας. Ὁ Dom Pitra ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ δ' τεύχους τοῦ ἐν λόγῳ συγγράμματος προήχθη εἰς βαθμὸν καρδινάλιου μεταπεμφθεὶς εἰς Ῥώμην, μηδὲν δ' ἐγκαταλιπὼν δυστυχῶς Βενεδικτῖνον συνάδελφον ἐν τῷ Σολεσμῳ μοναστηρίῳ ἄξιον νὰ περιβληθῇ τὸ φιλολογικὸν αὐτοῦ τριβῶνιον, δικαιοτάτα δὲ ἡξιώθη τοῦ προεδριασμοῦ τούτου, διότι οὐδεὶς αὐτοῦ ἱκανώτερος μεταξὺ ὅλων τῶν κληρικῶν τῆς Ῥωμᾶνος Ἐκκλησίας ν' ἀναδεχθῇ τὸ ἀξίωμα τοῦ βιβλιοφύλακος τῆς ἁγίας Ἐδρας. Οἱ εἰς τὰ γράμματα ἐγκύπτοντες δικαίως λυποῦνται, διότι ὁ καρδινάλιος Pitra ἐν τῇ νέᾳ αὐτοῦ λειτουργίᾳ ἠναγκάσθη, κατ' εἰδικὴν ἐντολὴν τοῦ Πάπα, νὰ ἐνασχοληθῇ εἰς τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῶν διοικητικῶν ἐκκλησιαστικῶν κανόνων τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, καὶ δημοσιεύτῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ, εἰς μελέτην ἣς ἦν τρίβων. Ἐν ἔτεσι 1864 καὶ 1868 δύο ἐξεδόθησαν ἐν Ῥώμῃ τεύχη ὡς ἀπαρχαὶ τῶν μελετῶν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Juris Ecclesiastici Graecorum Historia et monumenta*, τρία δὲ ἄλλα τεύχη κατὰ τὰς πληροφροῦς ἡμῶν εἰσιν ἔτοιμα πρὸς ἐκτύπωσιν. Μὴ εὐτυχίσαντες νὰ ἴδωμεν τὸ ἔργον τοῦτο οὔτε περὶ τῆς ἀξίας οὔτε περὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος αὐτοῦ γνωρίζομεν τι.

Εὐφροσύνως προσαγορεύομεν τῷ καρδινάλιῳ Pitra ἐπὶ τῇ ἐπαινετῇ αὐτοῦ εἰς τὰς εἰδικὰς αὐτοῦ μελέτας. Φαίνεται ὅτι ἀποθεματικὸν διεφύλαξε κεφάλαιον τῆς παλαιᾶς αὐτοῦ πολυμαθείας, ἣν ἠρύσατο ἐκ τῶν θησαυρῶν τῶν χειρογράφων τῶν περιφρόνων βιβλιοθηκῶν, κεφάλαιον ὅπερ δὲν εἶχεν ἀποκαλυφθῇ ἐν τῷ *Spicilegio*. Εὐτυχῶς δὲ εὗρέθη ἐν Παρισίαις κατάστημα ἀναδεχθὲν τὴν ἐκδοσιν τῆς ἐν εἰδῇ παραρτήματος συγγραφῆς, ἣν ἐξέδωκεν ὁμοίόσχημον πρὸς τὸ ὑπὸ Φερμίνου Διδάτου ἐκδοθὲν σύγγραμμά ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν *Analecta Sacra Spicilegio Solesmensi parata*. Τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς νέας ταύτης σειρᾶς ἀνελίστομεν ἐνώπιον ἡμῶν, οὐδεμίᾳ δὲ ἀμφιβολίᾳ

ὅτι ἡ νέα θέσις τοῦ καρδινάλιου Πίτρα ἐν Ῥώμῃ ἐπέτρεψεν αὐτῷ ν' ἀποκαλύψῃ ἐν τε τῇ τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις βιβλιοθήκαις πολύτιμον θησαυρὸν ἀνεκδότων καὶ ἀγνώστων τέως φιλολογικῶν ἐγγράφων. Ἐπευχόμεθα τῷ ἀνδρὶ, ἐπὶ τε τῷ αὐτοῦ συμφέροντι καὶ τῷ ἡμετέρῳ, εἴ ἔχειν καὶ μακροήμερεύειν, ὅπως δυνηθῇ νὰ συλλέξῃ καὶ ἐκδώσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ τεύχη τῶν Ἀναλέκτων αὐτοῦ.

Τὸ ἀνὰ χεῖρας τεῦχος εἰς 700 περίπου συγκείμενον σελίδων ἀντικείμενον ἔχει ἐν γένει τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ποιήσεως τῶν λεγομένων Μελωδῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ὑπόθεσις αὕτη ἐστὶ τὰ μάλιστα ἐνδιαφέροντα, πραγματεύεται δὲ ταύτην ὁ σοφὸς ἐκδότης μετὰ περιέργου λεπτολογίας. Ἐν τοῖς Προλεγόμενοις αὐτοῦ, καίτοι λάλος καὶ μεμψιμοιρὸς πῶς, ἐστὶν ὁμῶς ἐπαγωγὸς, δὲν δύναται δὲ ν' ἀποκρύψῃ τὴν εὐχαρίστησιν ἣν ἡσθάνετο, διότι ἐπετράπη αὐτῷ κατὰ τὰς ὥρας τῶν συνεχῶν διακοπῶν ἀπὸ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐλληνικῶν κανόνων καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν ψυχικῶν ἀγωνιῶν, ἃς ἐνεποιεῖ αὐτῷ ἡ Βατικανὴ Σύνοδος, νὰ ἐξακολουθήτῃ τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ περὶ Πατρολογικῆς φιλολογίας μελέτας. Ὁ κληρὸς τῆς καθ' ἡμᾶς Ῥωμᾶνος Ἐκκλησίας δὲν ἀποτελεῖ ὅμιλον σοφῶν ἀνδρῶν, ἐπίσταται δὲ τοῦτο καὶ ὁ καρδινάλιος Pitra, ἀνομολογῶν ὅτι τὰ πρῶτα αὐτοῦ πονήματα ἐξετιμῆθησαν μᾶλλον *inter Anglos, Batavos, Germanos, Slavos*, ἢ παρὰ τοῖς ἰδίῳ αὐτοῦ, προστίθησι δὲ *Vix autem miror, si audem theologi nostri frigidius quam exteri acceperint, si aliqua raro salutaverint aut notaverint perfunctorie, caetera autem nec dente tacta superbo silentio praetermiserint*. Συνεχίζει δὲ λέγων, ὅτι φοβεῖται μή τις εὖρη, ὅτι τὸ τεῦχος τοῦτο περιέχει μηδὲν *praeter populares et aniles prisae ecclesiae Cantilenas*. Ἡμεῖς ὁμῶς διαβεβαιούμεν αὐτὸν ὅτι αἱ ἐν λόγῳ μελέται εἰκότως ἐκτιμηθήσονται ὑπὸ τῶν λογίων.

Τὰ περὶ ἑλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς ὕμνολογίας παρὰ τῷ ἡμετέρῳ συγγραφεῖ ἐτύγχανον ὄντα τὸ παράπαν ἀκατάληπτα, πολλὰς τὰς ἀμνηχανίας παρέχοντα αὐτῷ. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι τὰ τεύχους αὐτὸν ἄλλο γνωρίζομεν πόνημα ἐξαντλοῦν, οὕτως εἰπεῖν, τὴν πραγματευομένην ὑπόθεσιν περὶ τῆς ἱστορίας, τῶν ρυθμῶν καὶ τῆς κατασκευῆς τῆς λυρικῆς ποιήσεως τοῦ τροπολογίου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὁμῶς ὁ καρδινάλιος Pitra δὲν εἶναι τοσοῦτον ὁμοειδέους ὅσον ὁ μακαρίτης λόγιος Ἀγγλὸς John Masson Neale, ὅστις πολὺ προηγήθη αὐτοῦ ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ἑλληνικῶν

τροπαρίων. Ἐν τῇ σπουδαίᾳ αὐτοῦ Εἰσαγωγῇ εἰς τὴν καθόλου Ἱστορίαν τῆς Ἀγίας Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐν τῇ ἐπὶ τὸ δημοχαριστικώτερον γραφεῖσθαι ἀξιολογώτατῃ αὐτοῦ Μεταφράσει τῶν ὕμνων τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ κ. Neale συνηντήθη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χώρου μετὰ τοῦ ἐλλογίμου Γάλλου Βενεδικτίνου, εὐνούστερον ὁμῶς διακαίμενος πρὸς τὴν πραγματευομένην ὑπόθεσιν ὑπερηκόντισε τοῦτον κατὰ τὴν ὀξυδέρκειαν καὶ τὴν κριτικὴν εὐφυΐαν. Ὁ καρδινάλιος Pitra ἀνώτερος τυγχάνων χαμηλῶς ζήλων ζηλοτυπιῶν, εἰμεθα βέβαιον, κατὰ δίκαιον μέτρον ἤθελεν ἐκτιμῆσαι καὶ ὠφελῆθαι ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ἀγγλου λογίου ἐν ταῖς μελέταις αὐτοῦ περὶ τῆς ἀρχαίας ὕμνολογίας τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἐὰν ἐγνώριζεν αὐτό. Οὐδόλως διανοούμεθα νὰ ἀπασχολήσωμεν τὸν χρόνον τῶν ἀναγνωστῶν ἐκτιθέμενοι τὰς λεπτολογίας περὶ τροπαρίων, κανόνων, στιχηρῶν, εἰρημῶν, καθισμάτων κτλ. τῶν μηνιαίων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τῶν ὑποίων ὁ συγγραφεὺς ἡμῶν καταδεικνύει τὴν καθόλου ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀπλοῦν τῶν ὕμνων τῶν λατινικῶν ἐκκλησιῶν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Neale, καίτοι φιλέλλην, δὲν δύναται ἐνίστασθαι ἀποκρούσθαι τὴν ἣν ἡσθάνετο ἀνυπομονησίαν· δέον ὅμως νὰ μὴ λησμονήσωμεν ὅτι *Sequenses* τινὲς τῶν ὕμνολογίων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἔχουσι τὴν κατασκευὴν ὑπὲρ αἴσαν πολύπλοκον, καὶ ὅτι ἡ τῶν μέτρων πλοκὴ πινδαρική τις ὥδῃς ἢ χοροῦ τινος τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς δὲν δύναται νὰ ἐννοηθῇ ἄνευ ἐπιμελεστάτης μελέτης. Ἡ λυρική ποίησις ἐπιχαίρει ἀείποτε τοῖς ἐπιτατηθευμένοις μέτροις, καλὴ δέ τις ὥδῃ ἐστὶ τέλειον καλλιτέχνημα εὐφυοῦς κατασκευῆς λόγου. Σημειώσωμεν ἔτι ὅτι ὑπεχνικὸς ὅρος οἶκος ἐν χρήσει διὰ τι εἶδος ὕμνων πολλὰς παρέχει ἀνωφελεῖς δυσκολίας τῷ καρδινάλιῳ Pitra· πράγματι ἐννοεῖ μὲν οὗτος τὴν ἐκδοχὴν τοῦ ὅρου αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ εὕρῃ οὐδεμίαν ἐξήγησιν ἀποκρῶσαν διὰ τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως ταύτης, καὶ ὁμῶς ὁ Goar, ὑπὸ τοῦ Neale μνημονευόμενος, παραβάλλει τὸν ὅρον τοῦτον ἐπιτυχῶς πᾶν πρὸς τὸν ἰταλικὸν ὅρον *Stanza*, ἡ δὲ ἰδέα τῆς οἰκοδομῆς οἴκου πρὸς τὴν κατασκευὴν ποιήματος ἐστὶ βεβαίως καὶ σαφὴς καὶ ἐπιτυχής. (1)

Μετὰ λεπτομερῆ ἐκθεσιν περὶ τῶν μέτρων, τοῦ ῥυθμοῦ καὶ τῆς προσωδίας τῶν ἑλληνικῶν ἐκκλησιαστικῶν ὕμνων ὁ καρδινάλιος Pitra πραγμα-

τεύεται τὰ περὶ τῶν ὕμνογράφων αὐτῶν· ἰσχυρίζεται δὲ ὅτι δύο μόνον τοιοῦτοι ἦσαν γνωστοὶ μέχρι τοῦδε καὶ παρὰ τοῖς λογιωτάτοις αὐτοῖς, ὁ Ῥωμανὸς καὶ ὁ Σέργιος, ὅτι δὲ αὐτὸς ἀνεῦρεν οὐ μόνον τὰ ὀνόματα ἀλλὰ καὶ τὰ ποιήματα σειρᾶς ὅλης Ἑλλήνων ἱερῶν ποιητῶν, οὓς διαιρεῖ εἰς δύο, ὧν οἱ μὲν πρῶτοι ἤχησαν κατὰ τὴν εἰρηνικὴν περίοδον τὴν ἀπὸ Ἰουστινιανοῦ (ὅστις ἐγεννήθη τῷ 482) μέχρι τοῦ τέλους τοῦ II' αἰῶνος οἱ δὲ ἀνέχουσιν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἐπὶ τῶν εἰκονομάχων ταραχῶν. Τούτους ὑποδιαιρεῖ εἰς τρεῖς τάξεις, τὴν τῶν Σαβδαϊτῶν, τὴν τῶν Στουδιτῶν (ὀνομασθέντων οὕτως ἐκ τῶν δύο ὁμωνύμων ἐν Κωνσταντινουπόλει μονῶν), καὶ τὴν τῶν Ἰταλοελλήνων, ὡς αὐτὸς ὠνόμασε τὴν τελευταίαν τάξιν. Οἱ τῆς πρώτης ἐποχῆς μελωδοὶ εἰσιν οἱ μᾶλλον πρωτότυποι καὶ τὰ μάλιστα κινεῦντες τὸ ἐνδιαφέρον· τὰ ποιήματα αὐτῶν, ἀληθῶς εἰπεῖν, εἰσὶ σχοινατενὴ ὑπὲρ τὸ δέον καὶ βαττολόγα, ἐλαττώματα κοινὰ εἰς ὅλα τὰ ὕμνολογία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ καρδινάλιος Pitra εὐφυῶς πάνυ παρατηρεῖ, ὅτι ἐν τοῖς ἡμιδραματικοῖς ποιήμασι τούτοις πιθανώτατα ἀποδοτέον τὴν πρώτην ἀνάπτυξιν τῶν μυστικῶν ἰδεῶν, ἐφ' αἷς ἔχαιρεν ἡ μεσαιωνικὴ Ἐκκλησία καὶ αἵτινες διέμειναν μέχρις ἡμῶν ἐν τῇ Παραστάσει τῶν Παθῶν τοῦ *Ammergau*. Προτάγει δὲ προφανεῖς ἀποδείξεις, ὅτι ἡ περίφημος τοῦ Ῥωμανοῦ ὥδῃ ἢ ἐπονομαζομένη *Ἡ παρθένος ἐφάλλετο* ἐν τοῖς αυτοκρατορικοῖς δημοτελέσι δείπνοις μέχρι τοῦ IV' αἰῶνος. Ἀλλ' ἀρέντες τὰ Προλεγόμενα φέρε εἰπωμέν· τινα περὶ τῶν ἐν γένει περιεχομένων ἐν τῇ τεύχει τοῦτο. Συλλήβδην εἰπεῖν, περιέχει τοῦτο πλήρη σειρὰν τῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ὥδων, ὧν πλεῖστα πρῶτον ἤδη ἐξεδόθησαν. Ἐν ἀρχῇ τίθενται αἱ τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ ἀριθμούμεναι εἰς 25, ὧν ἡ πρώτη ἐστὶν ἡ περίφημος προμνημονευθεῖσα τῶν Χριστουγέννων· τοῦτον ἀκολουθοῦσιν ὁ Ἀναστάσιος, ὁ Σέργιος (πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως), ὁ Γρηγόριος, ὁ Γεώργιος, ὁ Κυριακὸς, ὁ Ἠλίας καὶ ὁ Ὁρέστης, ὧν τινων ἀναφέρεται ἀνὰ μία μόνον ὥδῃ, ἄλλων δὲ ἀνὰ δύο ἢ τρεῖς. Ἀδυνατοῦμεν νὰ καταχωρίσωμεν ἐλόκληρον τὸν κατάλογον αὐτῶν ἐνταῦθα. Ἐπεταὶ ὁ ἅγιος Θεόδωρος ὁ Στουδίτης (ὀνομασθεὶς οὕτως ἐκ τῆς περιφήμου ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονῆς τῆς Ἰδρυθείσης ἐν ἔτει 463 ὑπὸ συγκλητικῷ τινος ἀνδρὸς ὀνόματι Στουδίου) μετὰ δεκαοκτὼ μακρῶν ὥδων ἐν ἔτει 826· μετὰ τοῦτον ἔρχεται, μετὰ τινος ἄλλου ἡττον περιφήμου, ὁ ἅγιος Ἰωσήφ ὁ Θεσσαλονίκης καὶ Συμεὼν ὁ Μεταφραστὴς. Ἐπὶ τέλους εἰσὶν ἐκδε-

(1) Περὶ τοῦ ὅρου αὐτοῦ καὶ τῆς ὁμοιότητος τοῦ παρὰ τοῖς Ἀραβί سنة (στίχος) καὶ سنة (οἶκος) θέλωμεν σημειώσαι προσεχῶς. Σ. Μ.

δομέναι 83 ὡδαὶ ἀγνώστων ποιητῶν καὶ ἐποχῆς, Συνιστῶμεν τὴν θαυμαστὴν ταύτην συλλογὴν εἰς πολλοὺς τῶν καθ' ἡμᾶς ὑμνογράφων καὶ μεταφραστῶν, οἵτινες ἔχουσιν ἀνάγκην ν' ἀνεύρωσι νέας νομὰς καὶ νέα πρὸς ξύλινον δάση. Ὁ κ. Neale ἐν τῷ προμνημονευθέντι αὐτοῦ μικρῷ τεύχει συνέλεξε πολλοὺς μαργαρίτας ἐκ τῶν πηγῶν αὐτῶν, οἵτινες ἐναπεταμειύθησαν ἤδη ἐν τοῖς προσευχηταρίοις, ἅτινά εἰσι γνωστὰ τοῖς φιλακολούθοις. Ὁ καρδινάλιος ὁμοίως Pitra νέαν ἔννοιαν ἡμῖν ἀνέθηκεν τέως ἀποθήκην, ἐξ ἧς πολλὰ ὠρεῖται δύναται νὰ θανεισθῇ ἐπιθεξιάς τις στιχοουργός.

Ἀδυνατοῦμεν νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἡμετέρους ἀναγνώστας τὰς δεούσας πληροφορίας περὶ τῶν ποιητικῶν καὶ θεολογικῶν ἀρετῶν τῆς ἀρχαίας ταύτης χριστιανικῆς ποιήσεως. Τὰ ποιήματα ταῦτά εἰσιν, ὡς ἐφθήμεν εἰπόντες, λίαν βαρτολόγη καὶ ταυτολόγη, βρῖθουσιν ὁμοίως καλλωνῶν καὶ ποικιλίας. Ἀληθές ἐστι ἄνευ ὁρίου μεταποιεῖσι τὴν ἀπλὴν παρὰ τῶν Γραφῶν ἀφήγησιν τῶν γεγονότων εἰς στιχοουργίαν, κατορθοῦσιν ὁμοίως ταῦτο ἄνευ ματαιίας προσποιήσεως καὶ ἐν γένει μετὰ μετριοπαθοῦς αἰσθημάτων καὶ λόγου. Ὅσον ἐπιτρέπει ἡμῖν ἐπιτροχάδην ἔρευνα, ἀποφαινόμεθα ὅτι τὸ κατατετμημένον ποίημα εἰς τὸν Ἀλέξανδρον τοῦ Κυριακοῦ, ἀρχαιοτέρου τοῦ Ῥωμανοῦ συγγραφέως, ἐστὶ τὸ εὐφρυνότερον καὶ μᾶλλον πρωτότυπον τῶν τῆς συλλογῆς. Ἀναφέρομεν ἓνα μόνον στίχον τοῦ ἀληθῶς ὠραίου ὕμνου εἰς τὴν Ἀγίαν Ἀναστασίαν ἀγνώστου συγγραφέως· διότι οὐ μόνον ἐστὶν καλὸν δεῖγμα πρωτοφίας, ὡς ἐκ τοῦ τόνου καταφανήσεται, ἤ τις σχετικῶς ἐστὶ σπανία, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὁμοιοκατάληκτον.

Τύραννοι	ἄγγελοι
μετὰ βασάνων	μετὰ βραδείων
πληροφοροῦσιν	δορυφοροῦσιν.

Ὁ καρδινάλιος Pitra τὰς τελευταίας λέξεις μεταφράζει *Angeli cum palmis agunt satellites*. Καθ' ἡμᾶς τὸ ἡμίστιχον τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τῆς ὁ ποιητῆς κατὰ νοῦν εἶχε τὴν ὑψηλὴν φράσιν τὴν ἐν τῷ χειρουργικῷ ὕμνῳ· ταῖς ἀγγελικαῖς ἀσράτως δορυφορούμενον τάξεσιν, ἧς ἡ ἐννοιά ἐστιν αὕτη: Ὡς ὁ αὐτοκράτωρ δορυφορεῖται ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων αὐτοῦ, οὕτως ἡ ἀόρατος Θεία Παρουσία δορυφορεῖται ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὴν ἀγγέλων. Ἡ ἀρχὴ τῆς ιδέας ταύτης ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν γνωστότατα ἀνάλογα χωρία τοῦ Παλτήρου. Ὁ κ. Edwin Freshfield ἐν τῇ σοφωτάτῃ αὐτοῦ διατριβῇ περὶ τῶν βυζαντινῶν ἐκκλησιῶν, ἧτις ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ πρὸ ὀλίγου ἐκδοθέντι τεύχει

τοῦ *Archæologia* φρονεῖ, ὅτι ἡ φράσις αὕτη ἰσοδυναμεῖ τῷ παρακαλεύσασθαι παρουσιάσασθαι ὅπλα, ἡ ἑτέρα ὁμοίως τῶν ἐξηγήσεων ἐστὶ τοῦλάχιστον ποιητικωτέρα.

Καταστρέφοντες τὸν λόγον εὐχαριστοῦμεν τῷ πολυμαθεστάτῳ ἀνδρὶ ἐπὶ τῷ σοφῷ καὶ ἐπαγωγῷ τούτῳ τεύχει. Ὁ καρδινάλιος Πίτρας μετέφρασε λατινιστὶ πάντας τοὺς ἐλληνιστὶ ἐκδοθέντας ὑπ' αὐτοῦ ὕμνους. Ἐκτὸς τῶν πολλῶν καὶ ἀξιολόγων σημειώσεων αὐτοῦ, παρέβαλε μετὰ κρίσεως τὰ πολύτιμα χειρόγραφα, ἐξ ὧν ἠρύσθη τὸ κείμενον τῶν ἀρχαίων ὕμνων, οἷς τὸ πρῶτον προσέφερεν ἐντύπως τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ. Ἐν παρατήματι προσέθηκε πανομοιότυπα σελίδων τῶν δύο χειρογράφων, οἷς ἐχρήσατο. Τὸ ἐν τούτων εὐρίσκεται ἐν τῇ Κορσινίῳ βιβλιοθήκῃ, τὸ δὲ δεύτερον ἐν τῇ τοῦ Ταυρίνου. Πολυτιμότερον τούτου χειρόγραφον Τροπολογίου ἀνεκάλυψεν ἐν τῇ τῆς Μόσχας βιβλιοθήκῃ κατὰ τὴν ἐν Ῥωσσίᾳ διακονίαν αὐτοῦ, ὅπερ πρῶτον παρεκίνησε τὸν καρδινάλιον νὰ συλλέξῃ καὶ ἐκδώσῃ τὰ πονήματα τοῦ Ῥωμανοῦ καὶ τῆς λαμπρῆς ἐναρμονίου χορείας τῶν μελωδῶν. Προσθώμεν ὅτι χρησιμωτάτους τοῖς λεξικογράφοις συνέταξε πίνακας ἀσυνήθων ἐλληνικῶν λέξεων, ὧν πολλὰὶ δὲν ἀπαντῶσιν ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε λεξικολογίαις τοῦ παρακμάζοντος ἐλληνισμοῦ. Ἐλπίσωμεν δ' ὅτι προσεχῶς θελωμεν εὐφροσύνως ἀποδεχθῇ ἀγγελίαν ἐκδόσεως καὶ ἄλλου τεύχους τῶν Ἀναλέκτων τοῦ καρδινάλιου Πίτρα.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΑ.

ΠΡΩΤΗ ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ.— Ἐπὶ μυρίων καταίκων ἐκπαιδεύονται ἐν τοῖς προκαταρκτικαῖς σχολαῖς 2,600 ἐν τῇ Ἀμερικανικῇ συμπολιτείᾳ, 1540 ἐν Γερμανίᾳ, 1140 ἐν Βελγίῳ, 990 ἐν Γαλλίᾳ, 910 ἐν Ὀλλανδίᾳ, 890 ἐν Αὐστρουγγαρίᾳ, 800 ἐν Ἀγγλίᾳ, 700 ἐν Ἰταλίᾳ, 500 ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ 150 ἐν Ῥωσσίᾳ.

ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΙ.— Ἡ μεγίστη ἔκτασις τῶν σιδηροδρόμων ὑπάρχει ἐν τῇ Ἀμερικανικῇ συμπολιτείᾳ, ἧς αἱ σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ κατέχουσιν ἔκτασιν 120,000 τετραγ. χιλιαμέτρων· αἱ τῆς Γερμανίας κατέχουσιν ἔκτασιν 28,000 τετραγ. χιλιαμέτρων· αἱ τῆς Μεγάλης Βρετανίας 27,000, αἱ τῆς Γαλλίας 21,751, αἱ τῆς Αὐστρίας 16,238, αἱ τῆς Ῥωσσίας 15,909, αἱ τῆς Ἰταλίας 7,700, αἱ τῆς Ἰσπανίας 5,900 καὶ αἱ τοῦ Βελγίου 3,500.

Ὁ ὑπεύθυνος **Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.**

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ καὶ Σ²⁵.